

Puumalan kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman 2022–2023 toteuman arviointi

Puumalan kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma pohjautuu Etelä-Savon maakunnalliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Suunnitelma on päivätty vuosille 2022–2023. Aikajänne on tavanomaista lyhyempi valtakunnallisten hyvinvointialueiden muodostuksen vuoksi.

Puumalan kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma koskee 0–29-vuotiaita lapsia ja nuoria sekä heidän perheitään. Suunnitelmaa laadittaessa on huomioitu muun muassa seuraavat lait ja strategiat: Lastensuojelulaki (12§), Kansallinen lapsistrategia, Nuorisotyön ja -politiikan ohjelma sekä Etelä-Savon hyvinvointisuunnitelma 2021–2024. Suunnitelman lyhytaikaisuuden vuoksi siihen ei tehty olennaisia muutoksia painopisteisiin ja toimenpiteisiin aiempaan suunnitelmaan verrattuna.

Suunnitelman painopistealueita ovat perhelähtöisyys, turvallisuus, osallisuus ja yhdenvertaisuus, varhainen tuki, vanhemmuuden, parisuhteen ja erotilanteiden tuki sekä tarpeisiin perustuvat palvelut. Näistä johdettuja maakuntatasoisia lupauksia ovat:

1. Toimimme perhelähtöisesti lasten, nuorten ja perheiden hyväksi.
2. Vahvistamme hyvinvointia, turvallisuutta, osallisuutta ja yhdenvertaisuutta.
3. Lisäämme varhaisen tuen tarjoamista lapsille, nuorille ja perheille.
4. Tarjoamme lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin perustuvia palveluja.

Kuhunkin painopistealueeseen on ehdotettu useita toimenpiteitä, kuten osallisuuden lisäämistä, lapsiystävällisen toimintakulttuurin vahvistamista, selkeiden palvelukokonaisuuksien rakentamista, hyvinvoinnin vahvistamista ja avoimen toiminnan lisäämistä. Puumalan kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman 2022–2023 osalta todettiin käsittelyvaiheessa, että Puumalan kunta toteuttaa omalta osaltaan Etelä-Savon lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman painopisteitä ja tavoitteita Lapsiystävällinen kunta -mallin toteutuksen yhteydessä. Lisäksi kunnassa pyritään tekemään lapsen oikeudet entistä vahvemmin tunnetuiksi. Puumalan kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toimenpiteiden määrittelyt, kirjaamiset ja arvioinnit sisältyvät Orvokki-ryhmän työtehtäviin. Alla olevaan taulukkoon (Taulukko 1) on koottu Etelä-Savon lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmasta ne toimenpiteet, jotka soveltuvat toteutettavaksi ja arvioitavaksi myös Puumalan kunnan osalta. Usea maakunnallisen suunnitelman toimenpiteiden tavoite on sellainen, joka toteutetaan Etelä-Savon hyvinvointialue Eloisan toimesta. Niiden toteumaa ei ole raportoitu tässä yhteydessä.

TAULUKKO 1. Etelä-Savon lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toiminnan arviointi niiden toimenpiteiden osalta, jotka soveltuvat arvioitaviksi myös Puumalan kunnan toimesta

Tavoite 1: Perhelähtöinen toiminta	Toteuma
Lapsiystävällistä toimintakulttuuria vahvistavien työmenetelmien käyttö	Puumalan kunnassa otettiin käyttöön Lapsivaikutusten arviointi -toimintamalli (LAVA) alkusyksystä 2023. Puumala on mukana Unicefin Lapsiystävällinen kunta -toiminnassa. Nyt voimassa oleva toimintasuunnitelma hyväksyttiin keväällä 2023. Puumalan kunta toteuttaa lapsiystävällistä toimintakulttuuria monin toimenpitein.
Helpon yhteydenoton mahdollistaminen perheille niihin toimijoihin, joilla on mahdollisuus tarjota tukea hyvinvoinnin vahvistamiseen ennaltaehkäisevästi	Eloisan organisoima Omaperhe-nettisivuston käyttöönotto on toteutunut. Puumalan kunnan nettisivuille on koottu yhteyshenkilöt kunnan viranhaltijoista ja työntekijöistä, joihin perheiden on mahdollista ottaa yhteyttä mieltään askarruttavissa asioissa. Tarkemmat yhteyshenkilöt on toimitettu kunnan asiointipisteeseen, joten asiointipisteen henkilöstöllä on mahdollisuus yhdistää puheluita ja ohjata asiakkaita asian kannalta ”oikeiden” henkilöiden luo.

Tavoite 2: Hyvinvoinnin, turvallisuuden, osallisuuden ja yhdenvertaisuuden vahvistaminen	Toteuma
Lasten ja nuorten yksilöllisten tarpeiden huomioiminen	<p>Päiväkodissa järjestetään vuosittain asiakastytyväisyyskysely. Kyselyn vastaukset käydään läpi päiväkodin työntekijöiden kesken ja vanhempainillassa perheiden kanssa. Ne esitellään myös hyvinvointilautakunnassa. Kehittämisehdotuksiin tartutaan mahdollisuuksien mukaan ja monia toiveita on vuosien varrella toteutettu (esim. palautepuu, viestinnän tehostaminen sekä isän- ja äitienpäivän aamukahvit).</p> <p>Varhaiskasvatuksessa oleville lapsille tehdään vuosittain yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä lapsen huoltajien kanssa.</p> <p>Yhtenäiskoulussa järjestetään vuosittain hyvinvointikysely, jonka tuloksista raportoidaan hyvinvointilautakunnalle. Lautakunta sai syksyllä 2023 tietoonsa myös kevään 2023 Kouluterveyskyselyn ja syksyn 2023 Move! -mittausten tulokset. Lisäksi aamu- ja iltapäivätoiminnan kysely järjestetään vuosittain huoltajille. Vastauksista nousee esille yksilöllisiä tarpeita, joita otetaan huomioon tarpeen mukaan toiminnassa. Oppilaille järjestetään myös harrastuskysely vuosittain. Tuon kyselyn vastausten perusteella toteutetaan koulussa erilaista kerhotoimintaa mahdollisuuksien mukaan. Laajemman asiakastytyväisyyskyselyn järjestäminen huoltajille säännöllisesti olisi tarpeen.</p> <p>Nuorisopalveluissa lasten ja nuorten kasvokkainen kohtaaminen on lähes päivittäistä, joten luotettavien yhteistyösuhteiden myötä myös heidän tarpeidensa huomioiminen onnistuu hyvin.</p>
Lasten ja nuorten osallisuuden vahvistaminen	<p>Varhaiskasvatuksessa lapsilta kysytään säännöllisesti mielipiteitä toiminnasta. Lapset ideoivat, suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä aikuisten kanssa. Toiminnasta kootaan blogia, josta perheillä on mahdollisuus tutustua tarkemmin päiväkodin toimintaan. Blogia tutkitaan myös lasten kanssa, jolloin lapset voivat antaa palautetta toiminnasta ja tuoda esille uusia ideoita.</p> <p>Yhtenäiskoulussa toteutetaan erilaisia kyselyjä. Oppilaat osallistetaan tapahtumien suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Yhtenäiskoulussa on aktiivista oppilaskunta- ja tukioppilastoimintaa, joiden puitteissa oppilaille on mahdollisuus vaikuttaa muun muassa koulun toimintaan ja tapahtumakulttuuriin. Keväällä 2022 oppilaille huoltajineen oli mahdollisuus vaikuttaa koulun järjestyssääntöjen päivittämiseen. Keväällä ja syksyllä 2023 oppilailta kysyttiin ajatuksia ja näkemyksiä lapsen oikeuksista ja niiden toteutumisesta. Vastauksia hyödynnettiin muun muassa paikallisen perusopetuksen opetussuunnitelman päivityksessä. Lasten ja huoltajien kuuleminen sekä arviointikeskusteluissa että vanhempainilloissa on vuosittaista.</p> <p>Nuorisovaltuusto on pitänyt vuosittain luokkien 0–6 oppilaille osallisuuspäivän ja vienyt päivässä esille nousseita aloitteita eteenpäin. Toimintatavasta on kehitetty osallisuusmalli.</p> <p>Nuorisopalveluissa lapsia ja nuoria kuullaan heille järjestetyn toiminnan yhteydessä (esim. lastenviikon ja perheviikon tapahtumat). Puumalassa on aktiivinen nuorisovaltuusto. Palautetta ja toiveita voi myös lähettää sähköisesti kunnan nettisivujen palautelomakkeella, Po1ntin palautelomakkeella sekä somekanavien kautta.</p>
Lasten ja nuorten perheenjäsenten ja läheisten tukeminen heidän kasvatustehtäväänsä ja parisuhteessaan	<p>Eloisan organisoima Omaperhe-nettisivuston käyttöönotto on toteutunut. Myös nuorille suunnattu Omahelpperi-verkkosivusto on otettu käyttöön.</p> <p>Puumalan kunnan nettisivuille on koottu yhteyshenkilöt kunnan viranhaltijoista ja työntekijöistä, joihin perheiden on mahdollista ottaa yhteyttä mieltään askarruttavissa asioissa. Tarkemmat yhteyshenkilöt on toimitettu kunnan asiointipisteeseen, joten asiointipisteen henkilöstöllä on mahdollisuus yhdistää puheluita ja ohjata asiakkaita asian kannalta ”oikeiden” henkilöiden luo.</p>
Lasten, nuorten ja perheiden mukaan ottaminen toiminnan ja palveluiden kehittämiseen	<p>Tähän tavoitteeseen on osin samat toimet kuin kohdissa Lasten ja nuorten yksilöllisten tarpeiden huomioiminen sekä Lasten ja nuorten osallisuuden vahvistaminen.</p> <p>Perheiden huomioiminen on toteutunut esimerkiksi perhepuistotyöryhmän toiminnassa. Siinä on edustus Mannerheimin lastensuojeluliitolta. Toiminta alkoi syksyllä 2023. Myös Lapsiystävällinen kunta -koordinaatioryhmässä on edustus Mannerheimin lastensuojeluliitolta.</p> <p>Puumalan kunnanvaltuusto hyväksyi joulukuussa 2023 Puumalan kunnan hyvinvointisuunnitelman vuosille 2023–2026. Kyseisessä suunnitelmassa tuodaan uutena toimintamuotona esille lapsille ja nuorille järjestettävät katselut</p>

Yhteisen tiedon ja eri toimijoiden tarjonnan yhteensovittaminen lapsi-, nuori- ja perhe- lähtöisesti	<p>Etelä-Savoin hyvinvointialue Eloisan organisoimat Omaperhe-sivusto ja Omahelpperi-verkkosivu ovat osa sähköistä perhekeskusta, jonka tarkoituksena on koota yhteen lapsiperheille tarkoitettuja palveluja. Palvelu kokoaa hajanaisen tiedon yhteen ja tarjoaa luotettavaa tietoa ja tukea ajasta ja paikasta riippumatta. Lisäksi palvelu ohjaa alueellisiin ja kunnallisiin palveluihin. Palveluja valmisteltiin vuosien 2022 ja 2023 aikana siten, että niiden käyttöönotto mahdollistui vuoden 2024 aikana. Kyseisiltä sivuilta löytyy tietoa myös Puumalan osalta.</p> <p>Puumala on mukana Savossa käytössä olevassa Po1nt-verkostossa. Po1nt on savolaisille nuorille suunnattu sivusto, jossa on tarjolla ajankohtaista tietoa kuntien nuorisopalveluista, sekä eri elämänvaiheisiin liittyvistä asioista. Puumalan osalta kyseiselle sivustolle kootaan muun muassa harrastuskalenteria, josta perheet näkevät aikataulutetut harrastusmahdollisuudet Puumalan alueella.</p>
Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien ajantasaisuuden tarkistaminen	<p>Puumalan päiväkodin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma valmistui kesällä 2023. Hyvinvointilautakunta hyväksyi sen syyskuussa 2023. Varhaiskasvatusta koskeva lakimuutos astui voimaan 1.6.2023 ja muutokset velvoittivat myös varhaiskasvatyksiöitä laatimaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman.</p> <p>Puumalan yhtenäiskoulun ja kansalaisopiston tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat päivitetään vuosien 2024–2025 aikana.</p>
Tavoite 3: Varhaisen tuen tarjoaminen lapsille, nuorille ja perheille	Toteuma
Kohtaamispaikkatoiminnan kehittäminen	<p>Puumala on mukana sekä Etelä-Savon hyvinvointialueen organisoimassa perhekeskustoimijoiden verkostossa että Etelä-Savon lasten, nuorten ja perheiden johtoryhmätyöskentelyssä. Eriyisesti perhekeskustoimijoiden verkoston myötä on kehitetty vahvaa yhteistyötä kohtaamispaikkatoiminnan aloittamiseksi Puumalassa. Tätä pohjustettiin ja suunniteltiin vuoden 2023 aikana. Tilat toiminnalle tulivat elokuun 2024 alusta, kun luokkien 0–2 opetus siirrettiin päiväkodin siivestä yhtenäiskoululle. Toiminnan suunnitteluun ja aloitukseen on nimetty henkilöt päiväkodilta. Tavoitteena on, että toiminta käynnistyy vuoden 2025 alusta. Toiminnassa on mukana yhteistyötahoja kuten seurakunta.</p>
Vertaistuen tarjoaminen	<p>Tämä on toteutunut Etelä-Savon hyvinvointialueen Eloisan, Mikkelin tuomiokirkkoseurakunnan (esim. perhekerho) sekä järjestöjen (mm. MLL:n toiminta) toimesta.</p>
Varhaisen tuen tarjoaminen	<p>Etsivä nuorisotyö on tehnyt yhteistyötä Puumalan yhtenäiskoulun ja usean toisen asteen oppilaitoksen kanssa. Toiminta on ollut onnistunutta. Vuonna 2022 etsivällä nuorisotyöllä oli 17 asiakasta ja vuonna 2023 asiakkaita oli 16. Työn vaikuttavuus varhaisen tuen tarjoamisen osalta on merkittävä. Puumalan asiakasmäärät ovat prosentuaalisesti tarkasteltuna selkeästi korkeammat kuin monessa muussa Etelä-Savon pienessä kunnassa.</p>
Lapset puheeksi -työmenetelmän käyttö	<p>Puumalan kunnan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstöstä 10 koulutettiin Lapset puheeksi -työmenetelmän käyttöön edellisellä Puumalan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toimintakaudella. Lapset puheeksi -työmenetelmää ei kuitenkaan ole käytetty työssä, sillä se on koettu aikaa vieväksi, raskaaksi ja monimutkaiseksi pienissä yksiköissä, joissa suoran kontaktin käyttö on huomattavasti jouhevampaa. Samoista asioista puhutaan muissa yhteyksissä.</p>
Tukeminen erotilanteissa	<p>Tämä on toteutunut Etelä-Savon hyvinvointialueen Eloisan ja Mikkelin tuomiokirkkoseurakunnan toimesta.</p>
Tavoite 4: Lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin perustuvien palveluiden tarjoaminen	Toteuma
Yhteistyö eri toimijoiden kesken palveluja suunniteltaessa	<p>Eri työryhmät (mm. Orvokki, LYK-koordinaatioryhmä, Liikenneturvallisuustyöryhmä ja LIITORYHMÄ) on pyritty kokoamaan siten, että niissä on mahdollisimman laaja edustus eri toimijoista. Lisäksi nuoriso- ja liikuntapalveluiden toimijoita on mukana yhtenäiskoulun Liikkuva koulu -työryhmässä, jotta vältytään suunnitelmien päällekkäisyyksiltä ja epätietoisuudelta.</p>
Perheiden aito kohtaaminen ja oman arvion kuuleminen	<p>Tämä toteutuu päivittäisissä kontakteissa päiväkodilla ja yhtenäiskoulussa.</p>
Perheiden yksilöllisten tarpeiden mukaisten ja riittävien palveluiden tarjoaminen	<p>Tämä on toteutunut resurssien puitteissa sekä kunnan toimipisteissä että Etelä-Savon hyvinvointialue Eloisan toiminnassa.</p>

Puumalan kunnan omat tavoitteet

Puumalan kunnan omina tavoitteina oli edellisten lisäksi

- Toteuttaa lapsiystävällinen kunta -mallia tekemällä lapsen oikeuksien toteutumisesta nykytilan kartoituksen ja toimintasuunnitelman lapsen oikeuksien edistämiseksi sekä toimeenpanee toimintasuunnitelman.
- Tekee lapsen oikeuden tunnetuksi
  - kouluttamalla kunnan henkilöstöä, luottamushenkilöitä ja muita lasten ja nuorten kanssa toimijoita
  - tiedottamalla niistä kuntalaisille.

Tavoitteista ensimmäinen toteutui hyvin. Puumalan kunnassa toteutettiin nykytilan kartoitus keväällä 2022. Toimintasuunnitelmaa rakennettiin syksyn 2022 ja alkuvuoden 2023 aikana siten, että Unicef hyväksyi toimintasuunnitelman huhtikuussa 2023, jonka jälkeen hyvinvointilautakunta hyväksyi sen toukokuussa 2023, kunnanhallitus toukokuussa 2023 ja lopulta valtuusto kesäkuussa 2023. Toimintasuunnitelman toimeenpaneminen alkoi välittömästi.

Lapsen oikeuksien tunnetuksi tekemistä on tehty satunnaisesti eri yhteyksissä kuten lautakunta- ja verkosto-yhteistyössä. Kunnan henkilöstöä ja luottamushenkilöitä ei ole koulutettu systemaattisesti. Luottamushenkilöt ja päätöksiä tekevät henkilöt perehdytettiin lapsivaikutusten arviointiin. Kuntalaisille viestittiin lapsen oikeuksista erityisesti marraskuussa 2023, jolloin Puumala-lehti teki aiheesta jutun.

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman tulosindikaattorit

Edellisten lisäksi lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) tulostavoitteissa on asetettu seuraavat tulosindikaattorit, joita on syytä tarkastella myös Puumalan kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman 2022–2023 toteuman arvioinnissa siltä osin, kun niistä on saatavana kuntakohtaista tietoa. Osa indikaattoreista on Kouluterveyskyselystä, josta ei raportoida julkisesti saataviksi tilastotietoja, jos lasten lukumäärä on alhainen. Näin ollen tulokset ovat maakuntatasoiset (Etelä-Savo).

- Lasten/nuorten ja vanhempien välinen vuorovaikutus (tavoite: paraneminen)
  - Vuonna 2017 neljännen ja viidennen luokan oppilaista noin 84% koki lasten ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen avoimeksi. Sen jälkeen kyseisestä indikaattorista ei ole saatavana julkisia tietoja Puumalan osalta.
  - Etelä-Savon tasolla neljännen ja viidennen luokan oppilaiden välinen vuorovaikutus huoltajiensa kanssa on pysynyt samalla tasolla vuosina 2021 (76,0 %) ja 2023 (76,2 %). Sen sijaan keskusteluvaikeuksissa on hieman lisääntymistä (1,4 % -> 2,6 %).
- Lasten ja nuorten yksinäisyys (tavoite: väheneminen)
  - Indikaattorista ei ole saatavana Puumalan osalta tietoja.
  - Etelä-Savossa itsensä yksinäiseksi kokevien lasten ja nuorten osuus on pääsääntöisesti lisääntynyt vuodesta 2021 vuoteen 2023:
    - 4. ja 5. luokan oppilaat: 3,1 % -> 3,3 %
    - 8. ja 9. luokan oppilaat: 14,9 % -> 14,6 %
    - ammatillisen koulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat: 14,6 % -> 15,8 %
    - lukiokoulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat: 16,1 % -> 19,5 %

- Jokaisella lapsella on vähintään yksi turvallinen ja pysyvä aikuissuhde
  - Tähän ei löydy selkeitä tutkimustuloksia.
- Jokaisella lapsella/nuorella on harrastus
  - Harrastamisesta ei ole raportoitu julkisesti Puumalasta tietoja.
  - Etelä-Savon alueella vähintään kerran viikossa jotain harrastavien nuorten osuus on pysynyt aika lailla samalla tasolla vuosina 2021 ja 2023.
    - 4. ja 5. luokan oppilaat: 85,8 % -> 88,2 %
    - 8. ja 9. luokan oppilaat: 95,3 % -> 95,5 %
    - ammatillisen koulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat: 93,7 % -> 92,3 %
    - lukiokoulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat: 98,3 % -> 98,1 %
- Koulutuksen keskeytyminen (tavoite: väheneminen)
  - Myöskään koulun keskeyttämistilastoja ei ole saatavana Puumalan osalta.
  - Koulutuksen ulkopuolelle jäi 17–24-vuotiaista eteläsavolaisista 9,4 % vuonna 2021 ja 7,7 % vuonna 2022.
  - Lukioikäisistä 4,3 % keskeytti lukio-opinnot lukuvuonna 2020–2021 ja 3,6 % lukuvuonna 2021–2022. Vastaavat prosenttiosuudet ovat ammatillisen koulutuksen osalta 14,5 % ja 13,1 %. Pientä alenemaa on havaittavissa molemmissa koulutusmuodoissa.
- Lasten ja nuorten kiinnittyminen kouluun (tavoite: vahvistuminen)
  - Tässä yhteydessä on mahdollista tarkastella useita indikaattoreita. Tähän on valittu tarkasteltavaksi kouluinnostuksen kokeminen ja koulunkäynnistä pitäminen. Tulokset ovat Etelä-Savon tasolta, ei kuntakohtaisia. Tulokset osoittavat kouluun kiinnittymisen pääosin heikentyneen.
  - Kouluinnostuksen kokeminen
    - 4. ja 5. luokan oppilaat: 47,5 % -> 42,2 %
    - 8. ja 9. luokan oppilaat: 21,9 % -> 17,5 %
    - ammatillisen koulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat: 45,8 % -> 35,2 %
    - lukiokoulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat: 35,6 % -> 25,8 %
  - Koulunkäynnistä pitäminen
    - 4. ja 5. luokan oppilaat: 76,9 % -> 71,0 %
    - 8. ja 9. luokan oppilaat: 56,5 % -> 49,9 %
    - ammatillisen koulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat: 83,3 % -> 87,8 %
    - lukiokoulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat: 69,1% -> 59,1 %
- Lasten ja nuorten kokema väkivalta (tavoite: väheneminen)
  - Väkivaltaa koskevia indikaattoreita on myös useampia. Tulokset ovat maakuntatasoiset. Tulokset osoittavat vuosiluokkatasoisen vaihtelun ja sen, että lukiolaisten keskuudessa eri väkivallan muotojen kokemisessa on lisääntymistä. Vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten taholta tullut koettu henkinen väkivalta on huolestuttavan yleistä.
  - Fyysisen uhan kokeminen tutkimusta edeltävän vuoden aikana
    - 8. ja 9. luokan oppilaat: 16,4 % -> 15,3 %
    - ammatillisen koulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat: 14,2 % -> 14,9 %
    - lukiokoulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat: 7,5 % -> 11,7 %
  - Häiritsevän seksuaalisen väkivallan tai ehdottelun kokeminen tutkimusta edeltävän vuoden aikana
    - 4. ja 5. luokan oppilaat: 2,1 % -> 2,1 %
    - 8. ja 9. luokan oppilaat: 8,8 % -> 8,6 %
    - ammatillisen koulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat: 7,8 % -> 9,5 %
    - lukiokoulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat: 8,9 % -> 9,4 %

- Vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten taholta tullut koettu fyysinen väkivalta tutkimusta edeltävän vuoden aikana
  - 4. ja 5. luokan oppilaat: 13,0 % -> 13,6 %
  - 8. ja 9. luokan oppilaat: 11,7 % -> 10,4 %
  - ammatillisen koulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat: 7,2 % -> 4,4 %
  - lukiokoulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat: 6,2 % -> 6,7 %
- Vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten taholta tullut koettu henkinen väkivalta tutkimusta edeltävän vuoden aikana
  - 4. ja 5. luokan oppilaat: 21,3 % -> 26,8 %
  - 8. ja 9. luokan oppilaat: 29,4 % -> 27,6 %
  - ammatillisen koulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat: 20,6 % -> 19,3 %
  - lukiokoulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat: 30,1 % -> 31,7 %
- Ehdollisen tuomion saaneiden, valvonnassa olevien nuorten määrä (tavoite: väheneminen)
  - Tästä indikaattorista on useita tilastoja eri tosin aiheista, ei suoraan annetulla kysymyksellä.
  - Sotkanet-tietokannasta on havaittavissa, että rikoksista syyllisiksi epäilyissä on alenemaa vuodesta 2021 vuoteen 2023 sekä 0–14-vuotiaiden että 15–17-vuotiaiden osalta. Tilastot ilmaisevat rikoksista epäiltyjen nuorten määrän 1 000 vastaavan ikäistä kohden. Nuoremman ikäryhmän kohdella määrä on alentunut seuraavasti: 15,9 ⇨ 15,2 ja vanhemman ikäryhmän osalta seuraavasti: 101,1 ⇨ 61,9. Molemmissa ikäryhmissä miesoletettujen osuus on moninkertainen naisoletettuihin verrattuna. Tilastot ovat Etelä-Savon maakunnan alueelta.
  - Tilastokeskuksen tietopankista on mahdollista tarkastella erilaisia ehdollisia tuomioita koko maan tasolla. Kun tarkastellaan ehdollisen vankeuden saaneita 15–29-vuotiaita nuoria, havaitaan lukumääräisesti pientä alenemaa vuodesta 2021 (4 121 tuomiota) vuoteen 2023 (3 996 tuomiota).
- Vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmien aiheuttamat haitat lapsille (tavoite: väheneminen)
  - Vanhempien liiallisen alkoholin käytön aiheuttamissa haitoissa lapsille on pääsääntöisesti vähennystä Etelä-Savon alueella vuodesta 2021 vuoteen 2023. Luokkien 8–9 oppilaiden kohdalla on nousua.
    - 4. ja 5. luokan oppilaat: 1,9 % -> 1,7 %
    - 8. ja 9. luokan oppilaat: 5,8 % -> 6,7 %
    - ammatillisen koulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat: 6,5 % -> 4,8 %
    - lukiokoulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat: 7,3 % -> 5,9 %
  - Mielenterveysongelmien aiheuttamista haitoista ei ole tarkkoja tuloksia saatavana.
- Vanhempien erojen aiheuttamat haitat lapsille (tavoite: väheneminen)
  - Tästä indikaattorista ei ole saatavana kattavia tilastotietoja.
- Lasten, nuorten ja vanhempien kokemus osallisuudesta palveluissa (tavoite: paraneminen)
  - Osallisuusasioista on useita mittareita. Tässä tuloksia lasten ja nuorten osalta Kouluterveyskyselystä Etelä-Savon osalta vuosilta 2021 ja 2023. Tulokset osoittavat osallisuuskokemusten pääsääntöisesti heikentyneen.
  - Ei koe olevansa tärkeä osa koulu- eikä luokkayhteisöä
    - 4. ja 5. luokan oppilaat: 3,2 % -> 4,1 %
    - 8. ja 9. luokan oppilaat: 12,8 % -> 14,9 %
    - ammatillisen koulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat: 7,5 % -> 5,7 %
    - lukiokoulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat: 11,6 % -> 12,0 %
  - Erittäin heikko osallisuuden kokemus
    - 8. ja 9. luokan oppilaat: 10,5 % -> 11,7 %
    - ammatillisen koulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat: 6,6 % -> 8,8 %
    - lukiokoulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat: 9,2% -> 12,4 %

- Koulun asioiden suunnitteluun osallistuminen
  - 4. ja 5. luokan oppilaat: 47,5 % -> 50,0 %
- Etelä-Savon perhekeskustoiminnan seuranta- ja arviointipaketti vuodelta 2023 osoittaa Etelä-Savon osalta, että lasten ja perheiden vaikuttamiskanavat ovat suppeat.
- Perheystävällisten toimintamuotojen käyttö työpaikoilla (lisääntyminen) ja vanhempien kokemus työkuormitus (tavoite: väheneminen)
  - Vuosien 2021 ja 2023 aikana on tehty työolotutkimuksia, mutta niistä ei ole vielä saatavana tarkkoja raportteja.
- Lasten, nuorten ja perheiden kokemus palvelujärjestelmän toimivuudesta (tavoite: paraneminen)
  - Etelä-Savon perhekeskustoiminnan seuranta- ja arviointipaketti vuodelta 2023 osoittaa perheiden tietoisuus elintapaohjauksesta, Perheneuvosta, nuorten ohjaamoista sekä lapsiperheiden avoimista kohtaamispaikoista on kasvanut.

Edellä olevia indikaattoreita tarkasteltaessa havaitaan, että toivotunlaisiin tuloksiin ei olla päästy monenkaan indikaattorin kohdalla. Tämä tarkoittaa työn tehostamista edelleen.

Maakunnalliset painopistealueet ja keinot lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin vahvistamiseksi

Maakunnallisia painopistealueita ja keinoja lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin vahvistamiseksi on listattu alla olevaan taulukkoon (Taulukko 2). Samat painopistealueet ja keinot ovat soveltuvia myös Puumalassa. Ne keinot, tavat ja menetelmät, jotka ovat toteutuneet kunnan toimesta Puumalassa vuosien 2022–2023 aikana, on tummennettu taulukosta.

TAULUKKO 2. Etelä-Savon maakunnalliset painopistealueet ja keinot lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Puumalassa toteutuneet asiat on tummennettu taulukkoon.

Painopisteet	Keinot, tavat ja menetelmät				
	Pienet lapset	Koululaiset	Nuoret	Koko perhe	Eritystä
Hyvät elintavat	Elintapaohjaus neuvolatarkastuksen mukaan Vahvuutta vanhemmuuteen -ryhmät Tunne- ja vuorovaikutuskasvatus	Hyvän välipalan mahdollistaminen Toiminnallista opetusta lisää Tunne-, vuorovaikutus- ja turvataitokasvatus Elintapaohjaus (kunta: liikunta-neuvonta)	Päihteettömien vaihtoehtojen tarjoaminen esim. nuorisopalvelut ja harrastustoiminta Tunne-, vuorovaikutus- ja turvataitokasvatus Elintapaohjaus (kunta: liikunta-neuvonta)	Neuvokas perhe -työskentelymalli	Otetaan puheeksi Lisätään liikettä Moniammatillinen neuvokas perheytyön koulutukset ja kokeilut
Oma juttu / harrastus kaikille	Mahdollisuus tutustua ja kokeilla	Yksi kerho- tai harrastusiltapäivä viikossa, myös kuljetusoppilaille mahdolliseksi Mahdollisuus tutustua ja kokeilla	Erilaisten vapaaajan vaihtoehtojen tarjoaminen	Mahdollistetaan perheen yhteisiä juttuja	Mahdollistetaan osallistuminen: aikataulut, kulkeminen, kokeileminen, eri toimijat yhdessä, edullisuus, tiedotus

Lapsi- ja perhelähtöinen vuorovaihtus	Lasten osallisuus: esim. kiva päivä, kiva työskentely lapsiryhmien kanssa Lapset puheeksi Systeeminen työskentely	Luokkien kanssa työskentely lukuvoosittain, osallisuustyökalu Lapset puheeksi Systeeminen työskentely	Lapset puheeksi Systeeminen työskentely	Lapset puheeksi Systeeminen työskentely	Lasten ja nuorten toimijuuden tunnistaminen Etelä-Savoon Lapset puheeksi - kouluttajakoulu- tus
Lasten ja nuorten vaikuttaminen		Oppilaskunnat Lasten parlamentti	Nuoret vaikuttajat Etelä-Savo Nuorisovaltuusto	Perheparlamentti (Puumala: päiväkodin vanhem- pintoimikunta)	Lapsivaikutusten arviointi käyttöön osana päätöksente- koa
Hyvinvoinnin tuki / avoin toiminta	Avoin varhaiskas- vatus Kahvilat, kerhot, ryhmät	Kerhot	Ohjaamot, nuori- sotilat Ohjaus ja neu- vonta	Perheiden kohta- mispaikat Perheneuvo Avoimet perheillat	Kohtaaminen Perhelähtöinen tiedottaminen, toi- minta ja tuki Järjestöjen sekä seurakunnan kan- salaislähtöistä toi- mintaa Kumppanuus, yh- teinen intressi

Puumalan kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa 2022–2023 on tuotu esille Puumalan kunnan hyvinvointi-indikaattorit. Ne tulevat esille myös kunnan hyvinvointisuunnitelmassa. Jotta vertailu mahdollis- tuu aiempiin vuosiin nähden, on Puumalan kunnan hyvinvointi-indikaattorit koottu myös tähän raporttiin.

TAULUKKO 3. Puumalan kunnan hyvinvointi-indikaattorit.

Indikaattori ↓	Vuosi →	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Asukasluku		2197	2151	2137	2117	2107	2108
Lasten ikäjakauma (%-osuus väestöstä)							
• 0–6-vuotiaat		2,5	2,2	2,2	2,3	2,7	2,8
• 7–14(15)-vuotiaat		5,6	5,5	5,2	4,2	4,0	3,5
• 16–24-vuotiaat		6,4	6,0	5,6	5,6	5,6	5,6
• yhteensä 0–24-vuotiaat		15,1	13,7	13,0	12,1	12,2	11,9
Lapsiperheiden määrä (%-osuus per- heistä)		19,4	19,3	19,3	17,9	18,7	16,8
Kaikki lapsiperheet		612	596	586	585		579
Yhden vanhemman perheet (%-osuus kaikista lapsiperheistä)		25,2	24,3	23,9	28,6	27,8	30,9
Kotihoidontukea saaneet perheet		8	12	16	11	10	18
Varhaiskasvatuksessa olevien lasten osuus (%-osuus 1–5-vuotiaista)		94,4	78,8	78,1	67,4	57,1	
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17– 24-vuotiaat henkilöt (%-osuus vastaa- vanikäisestä väestöstä)		6,1					
Työttömien määrä (%-osuus koko työ- voimasta)		10,0	8,8	8,6	10,0		7,7
Pitkäaikaistyöttömät (%-osuus koko työvoimasta)		3,4	2,5	2,8	3,7	2,7	3,0
Nuorisotyöttömät (%-osuus 18–24-vuo- tioiden työvoimasta)		12,3			14,9	13,5	13,3

Perustoimeentulotukea vuoden aikana saaneet kotitaloudet	51	57	66	50	45	37
Perustoimeentulotukea saaneet 18–24-vuotiaat (%-osuus vastaavanikäisestä väestöstä)	8,6	8,2	16,0		8,9	12,5
Kunnan yleinen pienituloisuusaste	14,8	14,7		16,1	16,2	
Lapsiperheiden pienituloisuusaste	9,4	9,2		16,0	14,3	
Lastensuojeluilmoitusten lukumäärä	25	35	54	59	32	27
Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 0–24-vuotiaita vuoden aikana (%-osuus vastaavanikäisestä väestöstä)	4,9	4,1	5,1	5,5	4,9	3,5

Hyvinvointi-indikaattoreiden tarkastelu osoittaa, että

- Pienimpien lasten (0–6-vuotiaat) määrä on lisääntynyt vuodesta 2020. Puumalassa on ollut maakuntatasoisestikin vertailtuna hyvä syntyvyys erityisesti vuosina 2022 ja 2023. Ikäluokassa 7–14(15)-vuotiaat on selkeä alenema lapsimäärässä. Tilastot vuosiin 2018–2020 eivät ole välttämättä täysin vertailukelpoisia, koska ikäraja (14 vai 15) on vaihtunut. Aiemmin vertailu oli 15. vuoteen asti ja nyt se on 14. vuoteen. Pienimpien lasten määrän lisääntyminen näkyy päiväkodissa, sillä päiväkotitoiminta on tarvinut lisää tiloja. Syksyn 2024 toimintakaudesta alkaen päiväkotitoiminta sai lisätiloja, kun esiopetus sekä luokat 1–2 siirtyivät päiväkodin siivestä yhtenäiskoulun rakennukseen. Lapsimäärän väheneminen ikäluokassa 7–14 näkyy puolestaan siinä, että yhtenäiskoululla on perustettu yhdysluokkia. Myös 15–24-vuotiaiden määrässä on alenemaa. Lapsimäärän vähenemisellä on haasteita lapsille ja nuorille suunnattujen koulu-, nuorisot-, liikunta- ja kulttuuripalvelujen järjestämiselle.
- Lapsiperheiden määrässä on myös alenemista, tosin vaihtelu on vuosittaista. Yhden vanhemman perheiden määrä kaikista lapsiperheistä on nousussa. Jo lähes kolmannes puumalalaisista lapsiperheistä on yhden vanhemman perheitä. Luku on suurin eteläsavolaisista kunnista. Runsas määrä tuonee tarpeen erilaisten tukipalveluiden järjestämiseksi.
- Kotihoidontukea saaneiden lapsiperheiden määrässä on nousua. Perustoimeentulotukea saaneiden 18–24-vuotiaiden määrässä on nousua vuodesta 2022 vuoteen 2023, mutta kuitenkin alenemaa vuodesta 2020.
- Lapsiperheiden pienituloisuusasteessa on reippaasti nousua vuodesta 2021 vuoteen 2022. Myös kunnan yleinen pienituloisuusaste on kasvanut.
- Varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrässä on alenemaa, vaikka päiväkodin lapsimäärä on tuplaantunut viimeisen kolmen vuoden aikana. Osa lapsista on vielä sen verran pieniä, että heitä hoidetaan kotona.
- Nuorisotyöttömyys on laskenut hieman vuodesta 2021 vuoteen 2023.
- Sekä lastensuojeluilmoitusten että lastensuojelun avohuollon asiakkaiden (0–24-vuotiaat) määrässä oli vuosittaista nousua vuodesta 2018 vuoteen 2021, kunnes ne kääntyivät laskuun vuosina 2022 ja 2023. Esimerkiksi lastensuojeluilmoituksia tehtiin vuonna 2023 (27 kpl) yli puolet vähemmän kuin vuonna 2021 (59 kpl).

Lopuksi

Vuosien 2022–2023 Etelä-Savon ja Puumalan kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tulosten ja toteutumisen arviointi osoittaa, että paljon hyvää on saatu aikaan, mutta paljon on vielä tehtävää. Lapsimäärän vähyden vuoksi useista indikaattoreista ei ole mahdollista tarkastella kuntakohtaisia tietoja. Osasta indikaattoreista saa kyllä tietoja myös Puumalan osalta, mutta yksilöiden suojelemiseksi niitä ei ole relevanttia julkaista. Näin ollen monen indikaattorin osalta tarkastelunäkökulma sijoittuu koko Etelä-Savon alueelle, jolloin tulokset eivät ole täysin Puumalaan yhdistettävissä.